

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор
Національної академії
внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

Володимир ЧЕРНІЙ

18. 04 2024 р.

ВИСНОВОК

Національної академії внутрішніх справ про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Завальнюка Ігоря Вікторовича на тему: «Конституційні основи забезпечення права на справедливий суд в Україні» поданої на здобуття ступеня доктора наук за спеціальністю 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право, затвердженої Вченою радою Національної академії внутрішніх справ від 29 березня 2024 року (протокол № 5).

ВИТЯГ

з протоколу засідання фахового семінару кафедр конституційного права та прав людини, теорії держави та права, філософії права та юридичної логіки Національної академії внутрішніх справ від 18 квітня 2024 року

Присутні:

перший проректор академії, доктор юридичних наук, професор Гусарев С.Д.;

проректор академії, доктор юридичних наук, професор Чернявський С.С., т.в.о. начальника відділу докторантури та ад'юнктури Містюк А.П.;

кафедра конституційного права та прав людини: завідувачка кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Сьох К. Я.; професор кафедри, доктор юридичних наук, професор Гультай М. М. (*рецензент*); професор кафедри, доктор юридичних наук, професор Колодій А. М.; професор кафедри, доктор юридичних наук, професор Бесчасний В. М.; професор кафедр, кандидат юридичних наук, доцент Демиденко В. О.; професор кафедри, кандидат юридичних наук, професор Лук'янець-Шахова В. С.; доцент кафедри, доктор юридичних наук, професор Осауленко А. О. (*рецензент*); доцент кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Славна О. В.; доцент кафедри, доктор юридичних наук, доцент Халюк С. О. (*рецензент*); доцент кафедри, кандидат юридичних наук Романенко Л. М., старший викладач кафедри, кандидат юридичних наук Чеханюк Л. В.

кафедра теорії держави та права: завідувач кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Пендюра М. М.;

доцент кафедри, доктор юридичних наук Тихомиров Д.О. (*голова семінару*);
кафедра філософії права та юридичної логіки: завідувач кафедри, кандидат
юридичних наук, доцент Кравець В. М.; професор кафедр, доктор юридичних
наук, професор Кушакова-Костицька Н. В.

*відділ організації наукової діяльності та захисту прав інтелектуальної
власності*: старший науковий співробітник відділу, кандидат юридичних наук
Бондар С. В.

З присутніх – 9 докторів наук та 8 кандидатів наук за профілем поданої на
розгляд дисертації.

Порядок денний:

Обговорення на кафедрі конституційного права та прав людини
Національної академії внутрішніх справ дисертаційного дослідження
Завальнюка Ігоря Вікторовича на тему: «Конституційні основи забезпечення
права на справедливий суд в Україні», поданої на здобуття наукового ступеня
доктора наук за спеціальністю 12.00.02 – конституційне право; муніципальне
право, затвердженої Вченою радою Національної академії внутрішніх справ від
29 березня 2024 року (протокол № 5).

Слухали:

Доповідь здобувача Завальнюка Ігоря Вікторовича на тему: «Конституційні
основи забезпечення права на справедливий суд в Україні» про результати
дисертації. У своїй доповіді він обґрунтував актуальність обраної теми
дисертації; охарактеризував об'єкт, предмет, мету і завдання дослідження, її
емпіричну основу; сформулювала основні теоретичні положення, які
обумовлюють наукову новизну; розкрив практичне значення одержаних
результатів.

Актуальність даної роботи зумовлена тим, що на сьогоднішній день, коли
права людини декларуються на міжнародному рівні, може скластися помилкове
враження щодо їх перманентного стану в історії людства. Насправді ж, від
давніх часів і до наших днів людське суспільство пережило безліч змін, реформ,
які крок за кроком давали людині, як особистості, можливість стати чимось
більшим за просту статистичну одиницю в тій чи іншій системі. Такий шлях був
важким, і кожне право людини було виборене із великими зусиллями. Не
дивлячись на те, що в Конституції України основоположні права людини були
закріплені як найвища цінність, проблема з їх реалізацією на практиці на
сьогодні залишається дуже актуальною. І головною, з таких проблем є
ефективність конституційно-правового забезпечення захисту відповідних прав і
свобод, їх безпосередня гарантія.

Забезпечення права на справедливий суд у контексті конституційного
права, зумовлена необхідністю приведення національного законодавства та
судової системи до відповідних аналогів розвинених, демократичних країн, а
також дослідження зазначеного права з позиції того фундаменту, який дає
можливість особам реалізовувати інші свої невід'ємні права.

В умовах повномасштабного вторгнення агресора на територію України одним із важливих завдань нашої держави залишається ефективна діяльність судових органів та забезпечення права на справедливий та публічний розгляд справ. Це зумовлено тим, що відсутність справедливих судів в Україні може в кінцевому рахунку призвести до зниження довіри до судової влади та формування стійкої суспільної установки, що судові вирішення справи є малоефективним та недоречним, а це, в свою чергу, зумовлює соціальну нестабільність, віддаляє нашу державу від ознак правової та грає на руку ворогу.

Україна на сьогоднішній день є повноцінною частиною міжнародної правової спільноти, і як наслідок, має певний ряд обов'язків, закріплених у міжнародних договорах та документах, багато з яких містять офіційне конституційне закріплення принципу забезпечення прав на справедливий суд. Зокрема, до таких документів відноситься Конвенція про захист прав і основоположних свобод людини у ст. 6 якої зазначено що кожна особа має право на те, щоб захистити свої права та обов'язки шляхом судового розгляду, який має бути здійснений справедливим, безстороннім, незалежним судом. Положення Конвенції, у свою чергу, тлумачаться Європейським судом з прав людини у його рішеннях. Але необхідно зауважити, що будь-який міжнародний договір може позитивно вплинути на судову систему окремої держави, виключно у випадку, коли у ній буде ефективно забезпечено відповідне конституційне право. Відповідно до положень Конституції України, «права та свободи людини і громадянина захищаються судом». Відповідне право в Україні забезпечується судовою системою. Разом із цим, одним з головних завдань Конституційного Суду України як органу конституційної юрисдикції є офіційне тлумачення норм Конституції України, що також є важливим у рамках дослідження права на справедливий суд.

Отже, актуальність теми роботи полягає у тому, щоб у існуючих кризових умовах створити дієвий конституційно-правовий механізм і зробити право на справедливий суд невід'ємною частиною діяльності судової системи в Україні.

Мета дисертаційної роботи полягає у формуванні сучасної моделі конституційних засад забезпечення права на справедливий суд в Україні та окресленні напрямів удосконалення галузевого законодавства України шляхом опрацювання зарубіжного досвіду. Для досягнення мети виокремлені ряд завдань, які розкриті в процесі дослідження.

Об'єктом дослідження є система правових, конституційних та інших правових відносин, що виникають у сфері забезпечення права на справедливий суд в Україні.

Предметом дослідження є конституційні основи забезпечення права на справедливий суд в Україні.

В роботі запропоновано теоретичні та практичні аспекти досліджуваної проблематики. Надано авторську дефініцію «права на справедливий суд», яка на відміну від існуючих раніше, визначає його як затверджену на конституційному рівні можливість особи здійснювати безперешкодний справедливий захист власних прав, свобод та інтересів, які були порушені, у належних державних інституціях, наслідками застосування якої є їх повне відновлення.

Визначено зміст конституційного права на справедливий суд, що відрізняється від існуючих визначень тим, що зміст відповідного права визначається як комплекс природних, організаційних, а також процедурних правових компонентів, заснованих на принципі верховенства права, що забезпечують незалежний, безсторонній, доступний та справедливий суд, а також виділено базові змістовно-компонентні категорії конституційного права на справедливий суд: природна категорія компонентів; організаційна категорія компонентів; процедурна категорія компонентів.

Надано авторську дефініцію конституційному механізму забезпечення права на справедливий суд в Україні, яка вирізняється серед наявних в науці конституційного права аналогічних дефініцій тим, що відповідний механізм являє собою комплекс конституційно-правових засад та відповідної багатоаспектної процедури формування певних об'єднаних між собою організаційних та матеріально-технічних інструментів практичного виконання юридичних приписів, головна мета яких – гарантія захисту права людини на справедливе судочинство у державі.

Запропоновано концептуальну модель розвитку конституційного механізму забезпечення права на справедливий суд в Україні з метою реформування вітчизняної конституційно-правової системи, яка вирізняється серед аналогічних моделей метою досягнення балансу між міжнародним і конституційним національним правом у вимірі доктрини права на справедливий суд, в рамках методології, за допомогою системного підходу до розвитку конституційного права України на основі перетворень ціннісного та правореалізаційного характеру.

Обґрунтовано складові конституційного права особи на судовий захист, як частини права на справедливий суд, до яких належать: 1) право звернення до суду; 2) неможливість відмови у правосудді; 3) право доступу до правосуддя; 4) доступність правосуддя; 5) доступ до апеляційного оскарження, 6) доступ до касаційного оскарження.

На основі вивчення практики зарубіжних країн Австралії, Великій Британії, США, Канади, Франції, Італії, Іспанії, Німеччини щодо конституційно-правової регламентації та реалізації права на справедливий суд. За результатами дослідження надає влучні пропозиції для застосування її в Україні. До прикладу, запропоновано, спираючись на вдалий приклад Франції, внести зміни до національного законодавства, а саме, більш детальне визначення підстав для суддівських відводів (самовідводів), що могло б надати додаткових гарантій для забезпечення неупередженості судових процедур і підвищення ефективності конституційно-правового гарантування права людини на справедливий суд в Україні.

дістало подальшого розвитку:

– пропозиції щодо формування компетентного судочинства як складової права на справедливий суд: 1) допуск кандидатів із резерву до участі у конкурсі на посаду суддів Вищою кваліфікаційною комісією суддів України в спрощеному варіанті; 2) створення чітких критеріїв фізичних та психічних показників здоров'я для кандидатів; 3) перегляд процесу спеціальних перевірок

кандидатів Вищою кваліфікаційною комісією суддів України, оптимізувавши процедури та строки проведення спеціальних перевірок, використання інформації державних електронних інформаційних ресурсів, на основі яких організуються такі перевірки, а також мінімізувавши паперовий документообіг; 4) надання можливостей Вищій раді правосуддя, Вищій кваліфікаційній комісії суддів України, Раді суддів України самостійного проведення спеціальних перевірок на основі даних, які отримані в результаті електронної інформаційної взаємодії;

– пропозиції щодо покращення ефективності процесу виконання рішень суду шляхом проведення певних організаційно-правових заходів: 1) імплементація міжнародного досвіду виконавців у вітчизняну практику; 2) чіткі критерії виконання судового рішення недержавними структурами; 3) виконання приватними виконавцями рішень суду на загальних підставах; 4) виключна добровільність звернення до приватного виконавця; 5) контроль за забезпеченням виконання судового рішення та притягнення до відповідальності всіх тих, хто порушує відповідний принцип; 6) введення адміністративної і кримінальної відповідальності за невиконання судових рішень;

– рекомендації на основі конституційно-правового аналізу гарантій забезпечення права на справедливий суд в провідних країнах світу щодо вдосконалення конституційно-правових гарантій справедливого судочинства: 1) безпосередня регламентація права на справедливий суд в Конституції України; 2) позбавлення процедур реалізації права на справедливий суд від будь-якого політичного впливу шляхом побудови політичним чином незалежної системи призначення суддів на посади; 3) забезпечення ефективних процедур судового контролю за допомогою формування ідеології судового контролю на основі рішень Європейського суду з прав людини та визначення меж участі судів у виконанні рішень; 4) зменшення судових витрат у процедурах захисту права на справедливий суд, шляхом надання пільг, відстрочки, розстрочки платежів; 5) збільшення рівня грошових компенсацій за порушення стандартів справедливого судочинства; 6) забезпечення конституційної регламентації всебічної заборони будь-якої дискримінації громадян у процесі реалізації ними конституційного права на справедливий суд; 7) вдосконалення системи електронного правосуддя; 8) впровадження ефективних механізмів судового адміністрування; 9) створення системи спеціалізованих, неприбуткових громадських організацій для сприяння забезпечення права особи на справедливий суд; 10) досягнення, зміцнення та підтримка високого авторитету суду в соціальній структурі українського суспільства;

– положення щодо забезпечення незалежності й безсторонності суддів як частини системи конституційних гарантій справедливого судочинства в Україні, у зв'язку із чим мають бути вжиті певні заходи: 1) розробка механізму запобігання можливим зловживанням права на відвід, зокрема з метою затягнути судовий процес; 2) запровадження правила: якщо відвід судді заявляється повторно, і у минулий раз рішення щодо нього було прийнято на користь суду, відповідний суд може відмовити у задоволенні заяви, бо у такому випадку вбачається зловживання заявником своїми процесуальними правами;

– рекомендації щодо забезпечення конституційної гарантії розумного строку судочинства як складової системи гарантій забезпечення права на справедливий суд: 1) необхідно посилити відповідальність кожної із сторін судового процесу за невиконання своїх обов'язків; 2) необхідно сформулювати чіткий перелік критеріїв, за яких продовження строків розгляду справи не буде вважатися порушенням вищезазначеного принципу; 3) за порушення строків судового розгляду має існувати визначена законом відповідальність, яка, проте, має наставати у випадку, якщо конкретне порушення мало місце саме через дії або бездіяльність судді, про що існують беззаперечні докази;

– пропозиції щодо змін законодавства з метою зменшення впливу на суддів, шляхом: 1) внесення змін до частини 2 статті 6 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 року № 1402-VIII стосовно визначення, що особам, які не є потенціальними чи безпосередніми учасниками судового процесу, забороняється будь-яким чином втручатися до відповідного судового розгляду; 2) внесення змін до частини 1 статті 7 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 року № 1402-VIII, із зазначенням, що: «Кожна особа має право на захист її прав, свобод та інтересів безстороннім, незалежним судом, що діє згідно принципу верховенства права»;

– рекомендації щодо удосконалення ефективності реалізації конституційного механізму забезпечення права на справедливий суд в Україні з реалізаційних позицій: 1) гнучка система поновлення строків позовної давності/звернення до суду без встановлення автоматичної відмови у доступі до правосуддя у випадку їх пропущення; 2) стратегія доступності правосуддя для осіб з будь-яким матеріальним станом шляхом оптимізації розміру судових витрат; 3) належне функціонування органів з надання первинної безоплатної правової допомоги; 4) відповідальність держави за завідомо неправосудні рішення; 5) матеріальна відповідальність винної сторони за умисне затягування процесуальних строків.

У підсумку зроблено висновки та надані пропозиції щодо конституційних основ забезпечення права на справедливий суд в Україні.

Результати дослідження належним чином апробовані, впроваджені в практику та відображені в необхідній кількості наукових публікаціях.

На завершення здобувач висловив вдячність, насамперед, рецензентам за висловлені зауваження і відзначила, що врахування їх побажань та пропозицій сприяло більш глибокій аналітичності, аргументованості та обґрунтованості запропонованих нею теоретичних положень та висновків, вдосконаленню змісту та форми дисертаційної роботи.

По закінченню доповіді присутні поставили такі **запитання**:

Осауленко А.О.: В своїй роботі Ви виділяєте типи справедливості. Чи могли б Ви розкрити взаємозв'язок та співвідношення процедурної, змістовної та формальної справедливості?

Відповідь: Справедливість процедурного типу полягає в знаходженні оптимального методу поділу благ, у затвердженні відповідних норм подібного розподілу, в нагляді за розподілом. Поняття процедурної справедливості

зазвичай виокремлюють поряд із змістовною та формальною справедливістю. Під змістовною справедливістю звичайно розуміють справедливість самих проголошуваних принципів, якими б вони не були. Суперечка про переваги концепції справедливості – це в значній мірі суперечка про переваги пропонованих принципів.

Формальна справедливість має відміну від змістовної в тому, що не володіє нормативними уподобаннями. Їй необхідні тільки послідовність і сталість в реалізації всіх затверджених норм.

Вважається, що в ситуації, де ми можемо бачити формальну справедливість, – підпорядкування закону і дотримання допустимих очікувань, – ми, в більшості випадків, побачимо і реальну справедливість.

Колодій А.М.: Які підходи до розуміння права Ви можете виділити і який із них був використаний в роботі ?

Відповідь: Право як феномен можливо розглядати у двох основних значеннях: об'єктивному та суб'єктивному.

Об'єктивне право – система загальнообов'язкових норм, дотримання та виконання яких забезпечуються державою. Має ключове значення в регулюванні суспільних відносин, забезпеченні правопорядку на національному та міжнародному рівнях. Слово «об'єктивне» означає, що норми права отримали об'єктивацію у формах (джерелах) права й тому є незалежними від індивідуального інтересу (волі, розсуду) та свідомості суб'єкта права.

Суб'єктивне право – це міра можливої поведінки суб'єкта суспільних відносин, що передбачені нормами об'єктивного права. Суб'єктивне право інтерпретується як певні юридично визнані можливості (права та свободи) поведінки суб'єкта права з метою задоволення власного інтересу (потреби). Слово «суб'єктивне» означає, що наданими можливостями (правами та свободами) конкретний суб'єкт права на свій розсуд може скористатися або не скористатися, все залежить від його волі (інтересу) та свідомості.

В дисертаційній роботі право на справедливий суд розглядається в у суб'єктивному значенні.

Сьох К.Я.: У підрозділі 2.1 Ви розглядаєте конституційно-сутнісні основи забезпечення права на справедливий суд крізь призму принципу верховенства права. Виходячи із цього, які складові верховенства права Ви можете виділити?

Відповідь: На нашу думку, основними складовими елементами верховенства права в аспектах забезпечення справедливого судочинства є:

1) пріоритетність прав людини у роботі будь-якого державного органу; 2) справедливість у судовій системі; 3) чіткість меж будь-якого судового провадження; 4) повна довіра до суддів з боку суспільства; 5) обов'язковість виконання судового рішення для всіх учасників процесу та державних органів; 6) оскарження судових рішень у вищій інстанції; 7) остаточність рішення суду; 8) незалежність правосуддя від впливу законодавчої гілки влади тощо.

Халюк С.О.: Що є методологічною основою Вашого дисертаційного дослідження?

Відповідь: Методологічною основою нашого дослідження є сукупність наукових підходів, принципів та методів наукового пізнання. Дослідження

проводилося з урахуванням і застосуванням комплексу методів (загальнонаукових і спеціальних), які були обумовлені поставленою метою, визначеними завданнями, об'єктом та предметом дослідження. Міждисциплінарний характер вивчення теоретичних та практичних засад затвердження і реалізації права на справедливий суд в Україні зумовило застосування відповідної спеціальної методології. Серед інших були використані такі методи як аналіз та синтез, за допомогою яких можливою стала загальна характеристика філософсько-методологічних аспектів дослідження правового феномену справедливості в суспільстві; діалектичний метод, який дозволив дослідити генезу доктрини права на справедливий суд, а також виділити основні підходи до визначення справедливості в системі конституційно-правових цінностей. Системно-структурний метод надав можливість обґрунтувати аксіологічні напрями вдосконалення інституційно-конституційних гарантій регламентації права на справедливий суд в Україні. Метод системного аналізу був використаний в ході аналізу доктринально-нормативних проблем конституційно-правового тлумачення справедливого судочинства в Україні, а також для опрацювання методики та основних підходів до забезпечення права на справедливий суд в контексті верховенства права та правовладдя; структурно-функціональний метод дав можливість дослідити реалізаційні особливості вдосконалення імпліцитних елементів конституційного механізму забезпечення права на справедливий суд в Україні; порівняльно-правовий метод сприяв компаративному аналізу зарубіжного досвіду конституційного забезпечення права на справедливий суд та визначенню можливостей його застосування у вітчизняній конституційній доктрині та практиці. Також був застосований формально-юридичний метод, який зробив можливим належне опрацювання нормативного конституційно-правового масиву, формулювання визначень спеціальних понять дослідження, зокрема під час формулювання пропозицій щодо удосконалення гармонізаційних та реалізаційних аспектів конституційного механізму забезпечення права на справедливий суд в Україні. Застосування логіко-семантичного методу сприяло удосконаленню понятійно-категоріального апарату роботи, розширенню та уточненню досліджуваних понять та категорій.

Гультай М.М.: В рубриці наукової новизни «вперше» Ви вносите пропозиції стосовно змін до тексту Конституції України серед яких пропонуєте викласти положення ст. 127 Конституції України наступним чином: «Правосуддя здійснюють компетентні судді. У визначених законом випадках правосуддя здійснюється за участю присяжних». Що Ви розумієте під поняттям «компетентний суддя» та «компетентний суд»?

Відповідь: Організаційна змістовно-компонентна категорія права на справедливий суд є частиною, що включає у себе sudoустрій та внутрішню організацію судової влади, і з цієї причини зазначена категорія досліджувалася виключно в тій її частині, яка відноситься безпосередньо до проблеми ефективної реалізації конституційних засад правосуддя. Визначено, що у державах, якщо вони хочуть продемонструвати прихильність до конвенційних постулатів, спираючись на власні конституційні норми, необхідними є судові процедури, що забезпечують законність в кожному конкретному спорі і кореспондуються в

дійсності з органічними, процедурними та природними компонентами. Як організаційний компонент категорії конституційного права на справедливий суд виділено компетентність суду, як його властивості у значенні високого фахового рівня судді. Визначено, що компетентний суд – це не тільки суд, уповноважений здійснювати правосуддя у повному обсязі з винесенням рішення по суті, а суд, у кваліфікованості якого впевнена особа, котра до нього звертається. Саме тому, компетентний суд – це не тільки суд, уповноважений здійснювати правосуддя у повному обсязі з винесенням рішення по суті, а суд, у кваліфікованості якого впевнена особа, котра до нього звертається. Отож, категорія «компетентний суд» як частина конституційного механізму забезпечення справедливого судочинства фактично є сукупністю повноважень суду, а по-друге – відповідністю судді конкретній посаді.

Після цього було надано слово **рецензентам** роботи:

Доктор юридичних наук, професор Осауленко А.О., рецензент зазначив, що дисертаційне дослідження характеризується певним ступенем наукової новизни у зв'язку з відсутністю в українській юридичній науці сучасного наукового дослідження, присвяченого конституційним аспектам забезпечення права на справедливий суд в нашій країні та небезпекою для конституційних, прав людини в умовах повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну.

В дисертації автором звернуто увагу на філософсько-методологічні засади дослідження правового феномену справедливості в суспільстві; типологію справедливості та основні підходи до її визначення в системі конституційно-правових цінностей; генезу доктрини права на справедливий суд; конституційно-сутнісні основи забезпечення права на справедливий суд крізь призму принципу верховенства права; конституційний зміст та суб'єктно-об'єктний склад права на справедливий суд з позицій європейської практики правосуддя; категорію конституційного права на справедливий суд у різних її аспектах; забезпечення права на справедливий суд в зарубіжних країнах; доктринально-нормативні проблеми конституційно-правового тлумачення справедливого судочинства в Україні; ціннісно-раціональні напрями вдосконалення інституційно-конституційних гарантій регламентації права на справедливий суд в Україні; шляхи гармонізації конституційного законодавства в сфері забезпечення права на справедливий суд в Україні із європейськими вимогами справедливого судочинства; реалізаційні особливості вдосконалення неявних елементів конституційного механізму забезпечення права на справедливий суд в Україні.

Рецензент також звернув увагу на значну кількість праць (36), що містять основні наукові результати дисертації. На більшість з них наявні посилання у тексті роботи.

Водночас текст дисертації, її структурна побудова та змістовне наповнення викликають певні зауваження та дискусійні положення, які зводяться до наступного: - визначення спеціального суб'єктно-об'єктний складу конституційного права на справедливий суд та виокремлення ціннісно-раціональних напрямів вдосконалення інституційно-конституційних гарантій

регламентації права на справедливий суд в Україні не в повній мірі корелюються із загальними висновками роботи; - в роботі також не в повній мірі прослідковується уніфіковане використання й іншої термінології. Зокрема автор доречно використовує в назві термін «забезпечення», що позначає найбільш широку категорію. Водночас, в тексті роботи (і особливо в розділі 3), як вбачається не зовсім системно та коректно використовуються й інші терміни, що позначають як правило більш вузькі поняття: «засади забезпечення», «механізм забезпечення», «регламентація», «реалізація», «гарантування», «утвердження» тощо.

Разом з тим, Осауленко А.О. зазначав, що вищевказані зауваження та побажання спрямовані на загальне удосконалення структури та змісту рецензованої дисертаційної роботи і не впливають на загальну позитивну її оцінку. Дисертація Завальнюка І.В. на тему «Конституційні основи забезпечення права на справедливий суд в Україні» є завершеним науковим дослідженням і може бути рекомендованою до захисту у спеціалізованій вченій раді.

Доктор юридичних наук, професор Гультай М.М. Рецензент відзначив, що актуальність обраної автором теми дисертаційного дослідження не викликає сумнівів і заперечень. Позитивним є те, що здобувач зумів уникнути однобічності, тенденційності при висвітленні теми. Матеріал у розділах роботи викладається в логічній послідовності й легко читається. Рецензент підкреслив, що виконане Завальнюком І.В. дослідження присвячене актуальним проблемам, важливим як у теоретичному значенні, так і в правозастосовній практиці.

На підставі теоретичних здобутків вчених-юристів та аналізу законодавства, автор навів теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання, яке полягає у тому, щоб на підставі аналізу чинного законодавства, доктринальних положень сформулювати науково обґрунтовані щодо конституційно-правових основ забезпечення права на справедливий суд в Україні, а також визначити оптимальні та пріоритетні шляхи розв'язання наявних проблем у досліджуваній сфері з урахуванням національних правових традицій і досвіду зарубіжних держав.

Рецензент звернув увагу на доцільність глибшого висвітлення запропонованих законодавчих змін у тексті дисертації та реферату.

Проаналізувавши загалом усі розділи дисертації, Гультай М.М. оцінив їх зміст позитивно. Окремо відзначено мову, стиль та логіку викладення матеріалів у дисертації. Робота написана грамотно, а стиль викладення матеріалів досліджень, наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечує легкість та доступність

В цілому, як свідчить зміст роботи, до захисту подано завершене наукове дослідження, яке містить низку наукових положень, що у своїй сукупності роблять значний внесок у наукову теорію та правозастосовну діяльність. У дисертації наведено теоретичне узагальнення та шляхи вирішення нової наукової проблеми, що виникла через відсутність цілісного монографічного дослідження, які б висвітлювали теорію і практику конституційного права на справедливий суд в Україні.

Враховуючи вищезазначене, слід зробити висновок, що дисертація Завальнюка І.В. на тему «Конституційні основи забезпечення права на справедливий суд в Україні» є завершеним науковим дослідженням і може бути рекомендованою до захисту у спеціалізованій вченій раді.

Доктор юридичних наук, доцент Халюк С.О. Рецензент підкреслив, що виконане Завальнюком І.В. дослідження виконано якісно та на високому науковому рівні. Основні результати досліджень автора достатньою мірою обґрунтовані. Їхня наукова достовірність не викликає сумнівів, оскільки вони отримані в результаті аналітичної роботи. Позитивним моментом роботи є вміння дисертанта обґрунтовувати власну думку, проводити наукову дискусію із вченими, послідовно, логічно та системно викладати матеріал.

Рецензент також указав на високий науковий рівень проведеного дослідження, вказав на значущість отриманих під час дослідження теоретичних висновків для подальшого вдосконалення конституційно-правових основ забезпечення права на справедливий суд в Україні.

Зроблено акцент на практичне значення роботи, яке полягає в тому, що сформульовані висновки і пропозиції можуть бути використані як у правотворчості, так і правозастосуванні практиці. Зазначено, що автор логічно пояснює свої пропозиції щодо внесення змін до національного законодавства, зокрема і до Конституції України.

Халюк С. звернув увагу на те, що значна частина розділу 3 присвячена зарубіжному досвіду країн англо-американської правової сім'ї, а досвіду представників романо-германської правової сім'ї (до якої відноситься й Україна й досвід яких можливо було б більш простіше запровадити в Україні) присвячений лише підрозділ 3.5. При цьому не зовсім чітко окресленим є критерій обрання відповідних країн. Вбачається, що заявлений критерій «провідні держави Європейського Союзу» є дещо дискусійним та не в повній мірі обґрунтованим. Разом з тим, це не впливає на результати дослідження.

На переконання рецензента, дисертаційне дослідження Завальнюка І.В. є оригінальною науковою працею, яка виконана на належному теоретичному і прикладному рівні. Вона має послідовну та виважену структурну будову і за своєю архітектонікою є комплексним та завершеним науковим дослідженням.

Таким чином, дисертаційне дослідження Завальнюка І.В. є завершеним, оригінальним, самостійним науковим дослідженням, що висвітлює актуальну тему і має вагоме теоретичне та практичне значення. Робота може бути рекомендована для подання до розгляду у спеціалізовану вчену раду.

Завальнюк Ігор Вікторович висловив виступаючим та усім присутнім на міжкафедральному семінарі подяку за позитивну оцінку дисертаційної роботи, за висловлені побажання, зауваження та професійні поради, які сприяли вдосконаленню змісту та форми дисертаційної роботи та корекції її подальших науково-дослідних планів.

На основі результатів обговорення присутні на засіданні вирішили запропонувати такий:

ВИСНОВОК
щодо дисертації Завальнюка Ігоря Вікторовича
«Конституційні основи забезпечення права на справедливий суд в Україні»

Обґрунтування вибору теми дослідження. Проблематика забезпечення права на справедливий суд у контексті конституційного права зумовлена необхідністю приведення національного конституційного законодавства та судової системи до відповідних аналогів розвинених, демократичних країн, а також дослідження зазначеного права з позиції того фундаменту, який дає можливість людям реалізовувати інші свої невід'ємні права. Крім того, видається необхідним, спираючись на конституційне гарантування справедливого судочинства через призму міжнародних зобов'язань України, виявити шляхи подолання існуючих у вітчизняному правовому полі проблем забезпечення права на справедливий суд.

Проведена в Україні судово-правова реформа, отримала неоднозначну оцінку. Не дивлячись на те, що деякі вчені відмічають певні її успіхи, на думку багатьох практикуючих юристів, нажаль, не принесла необхідних, якісних змін у роботу судової системи є малоефективною. Вбачається, що для більш ефективного реформування судочинства України необхідно звернутися, зокрема, до зарубіжного досвіду забезпечення конституційного права людини на справедливий суд, аналізуючи успіхи та недоліки конституційно-правових механізмів забезпечення справедливого судочинства зарубіжних держав та гармонізуючи українське конституційне законодавство з міжнародними стандартами.

Сьогодні, під час повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну, світ, як і під час Першої та Другої світових війн, стоїть перед небезпекою для конституційних, фундаментальних прав людини. Питання справедливості у суспільстві стоїть дуже гостро, про що свідчить його реакція на численні гучні затримання корупціонерів серед посадовців. Сьогодні формується нова модель майбутньої держави, у якій важливе місце посідає, зокрема, забезпечення права на справедливе судочинство.

Отже, актуальність теми роботи полягає у тому, щоб у існуючих умовах розвитку держави створити дієвий конституційно-правовий механізм і зробити право на справедливий суд невід'ємною частиною діяльності судової системи в Україні.

Зв'язок теми дисертації із сучасними дослідженнями. Тематика конституційно-правових досліджень справедливого судочинства, нажаль, не досить широко представлена у роботах вітчизняних науковців. Проте можна виділити таких вчених, які у своїх наукових працях досліджували окремі аспекти права на справедливий суд. Серед них можна зазначити наукові праці: Д. Аблязова, В. Авер'янова, О. Бакалінської, Ю. Барабаша, В. Баштанника, Г. Бережанського, Н. Болібрух, А. Бучика, В. Величка, Т. Гардашук, О. Головка, В. Городовенка, Н. Грень, І. Гриценка, Є. Діденка, В. Дудченко, І. Жаровської, О. Житник, С. Зеленського, А. Колодія, В. Комарова, В. Кононенка, О. Коровайка, С. Короеда, У. Коруц, О. Котович, Д. Криклиця, В. Кучинської, О. Лемака, А. Лужанського, С. Луніна, Л. Лобойко, Є. Марченка, М. Марчук, О. Махніцького, А. Медвідя, Ю. Мирошніченко, Л. Москвич, О. Овчаренко, Н. Пархоменко, Т.

Подковенко, М. Погорецького, С. Погребняка, О. Прокопенка, П. Рабіновича, Н. Сакари, Н. Сизої, Р. Сопільника, С. Степанової, В. Тація, О. Ткачук, В. Толкачової, Е. Тригубова, О. Хотинської-Нор та інших.

Водночас у доктрині немає комплексного розкриття проблематики конституційно-правових основ забезпечення права на справедливий суд в Україні.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами.

Тема дисертації сформульована відповідно до вимог законів України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» і «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», узгоджується зі Стратегічною рамкою європейського освітнього простору (Стратегією європейського співробітництва в галузі освіти і навчання у 2021–2030 роки); Цілями сталого розвитку України на період до 2030 року, затвердженими указом Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019; Антикорупційною стратегією на 2021–2025 роки; Переліком пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2023 року, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 07 вересня 2011 року № 942 (зі змінами та доповненнями); Пріоритетними напрямками фундаментальних та прикладних наукових досліджень у галузі права, закріпленими в Стратегії розвитку Національної академії правових наук України на 2021–2025 роки, затвердженій постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 26 березня 2021 року № 12-21; Тематикою наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки, затвердженою наказом Міністерства внутрішніх справ України від 11 червня 2020 року № 454; Основними напрямками наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2021–2024 роки.

Мета і завдання дослідження. *Мета* дисертаційної роботи полягає у формуванні сучасної моделі конституційних засад забезпечення права на справедливий суд в Україні та окресленні напрямів удосконалення галузевого законодавства України шляхом опрацювання зарубіжного досвіду.

Для досягнення мети дисертаційного дослідження було поставлено такі основні завдання:

- окреслити філософсько-методологічні засади дослідження правового феномену справедливості в суспільстві;
- обґрунтувати типологію справедливості та основні підходи до її визначення в системі конституційно-правових цінностей;
- опрацювати генезу доктрини права на справедливий суд в сучасному суспільстві;
- осмислити конституційно-сутнісні основи забезпечення права на справедливий суд у конституційному державно-правовому механізмі, спираючись на принципи правовладдя та верховенства права;
- визначити спеціальний суб'єктно-об'єктний склад конституційного права на справедливий суд, з'ясувати його зміст, а також виділити його відповідні базові змістовно-компонентні категорії, в тому числі на основі практики Європейського суду з прав людини як головного орієнтиру щодо засад реалізації права на справедливий суд;

- охарактеризувати організаційну змістовно-компонентну категорію конституційного права на справедливий суд;
- розглянути природну змістовно-компонентну категорію конституційного права на справедливий суд та виділити її складові;
- визначити процедурну змістовно-компонентну категорію конституційного права на справедливий суд;
- з'ясувати конституційно-правові засади забезпечення права на справедливий суд в Австралії;
- розкрити сутність нормативно-правового механізму забезпечення права на справедливий суд у Великій Британії;
- охарактеризувати досвід конституційно-правової регламентації та реалізації права на справедливий суд у США;
- визначити особливості конституційно-правової системи гарантування справедливого судочинства в Канаді;
- узагальнити конституційно-правове забезпечення права на справедливий суд в окремих країнах Європейського Союзу;
- з'ясувати доктринально-нормативні проблеми конституційно-правового тлумачення справедливого судочинства в Україні;
- сформулювати авторський підхід до розуміння конституційного механізму забезпечення права на справедливий суд в Україні та охарактеризувати його складові;
- окреслити ціннісно-раціональні напрями вдосконалення інституційно-конституційних гарантій регламентації права на справедливий суд в Україні;
- визначити шляхи гармонізації конституційного законодавства в сфері забезпечення права на справедливий суд в Україні із європейськими вимогами справедливого судочинства;
- осмислити реалізаційні особливості вдосконалення окремих елементів конституційного механізму забезпечення права на справедливий суд в Україні.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є наукові підходи, принципи та методи наукового пізнання. Дослідження проводилося шляхом застосування комплексу методів (загальнонаукових і спеціальних), що були обрані, враховуючи поставлену мету, визначені завдання, об'єкт та предмет дослідження. Багатоаспектність вивчення теоретичних та практичних засад утвердження і реалізації права на справедливий суд в Україні зумовила застосування відповідної методології. Зокрема, використано методи аналізу та синтезу, за допомогою яких можливою стала загальна характеристика філософсько-методологічних аспектів дослідження правового феномену справедливості в суспільстві (підрозділ 1.1), а також обґрунтування типології справедливості (підрозділ 1.2); діалектичний метод, який дозволив дослідити генезу доктрини права на справедливий суд, а також виділити основні підходи до визначення справедливості в системі конституційно-правових цінностей (підрозділи 1.2. і 1.3). Застосування системно-структурного методу послугувало інструментом для обґрунтування аксіологічних напрямів вдосконалення інституційно-конституційних гарантій регламентації права на справедливий суд в Україні (підрозділ 4.2). Метод системного аналізу був використаний в ході аналізу доктринально-нормативних проблем конституційно-правового тлумачення справедливого судочинства в Україні, а також для опрацювання

методики та основних підходів до забезпечення права на справедливий суд в контексті верховенства права та правовладдя (підрозділи 2.1 і 4.1); структурно-функціональний метод дав можливість дослідити реалізаційні особливості вдосконалення імпліцитних елементів конституційного механізму забезпечення права на справедливий суд в Україні (підрозділ 4.4); за допомогою порівняльно-правового методу проведено компаративний аналіз зарубіжного досвіду конституційного забезпечення права на справедливий суд та визначено можливості його застосування у вітчизняній конституційній доктрині та практиці (підрозділи 3.1, 3.2, 3.3, 3.4, 3.5). Широке застосування отримав формально-юридичний метод, який зробив можливим належне опрацювання нормативного конституційно-правового масиву, формулювання визначень спеціальних понять дослідження, зокрема під час формулювання пропозицій щодо удосконалення гармонізаційних та реалізаційних аспектів конституційного механізму забезпечення права на справедливий суд в Україні (підрозділи 1.2, 2.2, 4.2, 4.3, 4.4). Застосування логіко-семантичного методу сприяло удосконаленню понятійно-категоріального апарату роботи, розширенню та уточненню досліджуваних понять та категорій (підрозділи 1.1, 1.2, 2.3, 2.4, 2.5). Логіко-правовий метод надав можливість з'ясування новітніх тенденцій та проблематики конституційно-правового забезпечення справедливого судочинства в Австралії (підрозділ 3.1), Великій Британії (підрозділ 3.2), США (підрозділ 3.3), Канаді (підрозділ 3.4), Німеччині, Франції, Іспанії та Італії (підрозділ 3.5).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є однією з перших монографічних робіт, яка підготовлена комплексно, з використанням сучасних досліджень та методів наукового пізнання і спрямована на розробку принципово нового концептуального розуміння та якісного підходу до конституційних основ забезпечення права на справедливий суд в Україні, спираючись на сучасну доктрину справедливого судочинства та конституційно-правовий досвід світових країн. У результаті проведеної роботи сформульовано нові наукові положення та висновки, які запропоновані здобувачем особисто. Основні з них наступні:

вперше:

–запропоновано авторську дефініцію «права на справедливий суд», яка на відміну від існуючих раніше, визначає його як затверджену на конституційному рівні можливість людини здійснювати безперешкодний справедливий захист власних прав, свобод та інтересів, які були порушені, у відповідних державних інституціях;

–визначено специфічний конституційно-правовий суб'єктно-об'єктний склад права на справедливий суд, реалізація якого має відбуватися, спираючись на засади надання переваги захистові законних прав, свобод та інтересів суб'єктів порівняно з інтересами держави настільки, наскільки це є прийнятним для більшої частини суспільства; а також визначено комплекс суб'єктно-об'єктних характеристик права на справедливий суд;

–обґрунтовано, що зміст права на справедливий суд визначається як комплекс природних, організаційних, а також процедурних компонентів, заснованих на принципі верховенства права, що забезпечують незалежний, безсторонній, доступний та справедливий суд, а також виділено базові змістовно-компонентні

категорії конституційного права на справедливий суд: природна; організаційна; процедурна;

– надано авторську дефініцію конституційного механізму забезпечення права на справедливий суд в Україні, яка вирізняється серед наявних в науці конституційного права аналогічних дефініцій тим, що відповідний механізм розглядається як комплекс конституційно-правових засад та відповідної багатоаспектної процедури формування певних об'єднаних між собою організаційних та матеріально-технічних інструментів практичного виконання юридичних приписів, головна мета яких – гарантія захисту права людини на справедливе судочинство;

– запропоновано концептуальну модель розвитку конституційного механізму забезпечення права на справедливий суд в Україні, метою якої є досягнення балансу між міжнародним і конституційним національним правом за допомогою системного підходу до розвитку конституційного права України на основі перетворень ціннісного та правореалізаційного характеру;

– запропоновано авторську дефініцію права на судовий захист, як складову частину права на справедливий суд – можливість людини звернутися за захистом своїх прав до суду, яку забезпечує процесуальний обов'язок суду гарантувати надання такого захисту, із використанням усіх передбачених процесуальними нормами можливостей, для того, щоб здійснити повний та своєчасний розгляд справи і винести належним чином аргументоване й справедливе судове рішення.

удосконалено:

– спеціальне термінологічне поняття суду, відповідно до якого останній є державним органом судової влади, утворення, реорганізація і ліквідація якого відбувається згідно із законом, та який є частиною системи судоустрою України і здійснює правосуддя, керуючись засадами верховенства права, справедливості судочинства;

– аргументацію того, що реалізація, охорона та захист основних прав людини, зокрема, конституційного права на справедливий суд, супроводжується та зумовлюється юридичним феноменом правовладдя, яке включає: 1) якість закону; 2) судовий контроль стосовно дій органів виконавчої влади; 3) доступ до суду; 4) презумпція неупередженості суддів; 5) свобода слова; 6) правова захищеність особистості; 7) конституційно-правовий феномен «права на справедливий суд», що перебуває в процесі постійного розвитку;

– розуміння прецедентних змістовних засад категорії права на справедливий суд, сформованих Європейським судом з прав людини в процесі дослідження та аналізу кейсів відповідної практики, які чинять вплив на конституційне право України;

– позиції, що основними нормативними гарантіями конституційного механізму забезпечення права на справедливий суд в Україні з ціннісних позицій мають виступати: 1) справедливість судочинства; 2) експліцитність судочинства; 3) розгляд справи упродовж розумного строку; 4) незалежність суду; 5) безсторонність суду; 6) утворення суду законом;

– дефініцію експліцитності як виду реалізації соціально-орієнтованої судової влади, завдяки якому через відповідні канали проходить стабільний потік інформації у публічний простір, що підкріплюється нормативною базою з чітким визначенням компетенції судових органів та їх посадових осіб, яка, у свою чергу, ґрунтується на праві особи на справедливий суд, а також визначення елементів експліцитності та її

основних ознак і функцій (інформативна; наскрізна; праксеологічна; контролююча; правозабезпечувальна).

дістало подальшого розвитку:

– пропозиції щодо формування компетентного судочинства як складової права на справедливий суд: 1) допуск кандидатів із резерву до участі у конкурсі на посаду суддів Вищою кваліфікаційною комісією суддів України в спрощеному варіанті; 2) створення чітких критеріїв фізичних та психічних показників здоров'я для кандидатів; 3) перегляд процесу спеціальних перевірок кандидатів Вищою кваліфікаційною комісією суддів України, шляхом оптимізації процедури та строки проведення спеціальних перевірок, використання інформації державних електронних інформаційних ресурсів, на основі яких організуються такі перевірки, а також мінімізувавши паперовий документообіг; 4) надання можливостей Вищій раді правосуддя, Вищій кваліфікаційній комісії суддів України, Раді суддів України права самостійного проведення спеціальних перевірок на основі даних, які отримані в результаті електронної інформаційної взаємодії;

– положення щодо покращення ефективності процесу виконання рішень суду шляхом проведення певних організаційно-правових заходів: 1) імплементація міжнародного досвіду виконавців у вітчизняну практику; 2) запроваджено критерії виконання судового рішення недержавними структурами; 3) виконання приватними виконавцями рішень суду на загальних підставах; 4) забезпечення виключно добровільності звернення до приватного виконавця; 5) контроль за забезпеченням виконання судового рішення та притягнення до відповідальності всіх тих, хто порушує відповідний принцип; 6) введення адміністративної і кримінальної відповідальності за невиконання судових рішень;

– рекомендації щодо вдосконалення конституційно-правових гарантій справедливого судочинства: 1) безпосередня регламентація права на справедливий суд в Конституції України; 2) позбавлення процедур реалізації права на справедливий суд від будь-якого політичного впливу шляхом запровадження незалежної системи призначення суддів на посади; 3) забезпечення ефективних процедур судового контролю за допомогою формування ідеології судового контролю на основі рішень Європейського суду з прав людини та визначення меж участі судів у виконанні рішень; 4) зменшення судових витрат у процедурах захисту права на справедливий суд, шляхом надання пільг, відстрочки, розстрочки платежів; 5) збільшення рівня грошових компенсацій за порушення стандартів справедливого судочинства; 6) забезпечення конституційної регламентації всебічної заборони будь-якої дискримінації громадян у процесі реалізації ними конституційного права на справедливий суд; 7) вдосконалення системи електронного правосуддя; 8) впровадження ефективних механізмів судового адміністрування; 9) створення системи спеціалізованих, неприбуткових громадських організацій для сприяння забезпеченню права особи на справедливий суд; 10) досягнення, зміцнення та підтримка високого авторитету суду в соціальній структурі українського суспільства;

– положення щодо забезпечення незалежності й безсторонності суддів як частини системи конституційних гарантій справедливого судочинства в Україні, у зв'язку із чим мають бути вжиті певні заходи: 1) розробка механізму запобігання можливим зловживанням права на відвід, зокрема з метою затягнути судовий процес; 2) запровадження правила: якщо відвід судді заявляється повторно, і у

минулий раз рішення щодо нього було прийнято на користь суду, відповідний суд може відмовити у задоволенні заяви, оскільки у такому випадку вбачається зловживання заявником своїми процесуальними правами;

– рекомендації щодо забезпечення конституційної гарантії розумного строку судочинства як складової системи гарантій забезпечення права на справедливий суд: 1) необхідність посилення відповідальності кожної із сторін судового процесу за невиконання своїх обов'язків; 2) необхідність формування чіткого переліку критеріїв, за яких продовження строків розгляду справи не буде вважатися порушенням вищезазначеного принципу; 3) за порушення строків судового розгляду має існувати визначена законом відповідальність, яка, проте, має наставати у випадку, якщо конкретне порушення мало місце саме через дії або бездіяльність судді, про що існують беззаперечні докази;

– пропозиції щодо змін законодавства з метою зменшення впливу на суддів, шляхом: 1) внесення змін до частини 2 статті 6 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 року № 1402-VIII стосовно визначення, що особам, які не є потенційними чи безпосередніми учасниками судового процесу, забороняється будь-яким чином втручатися до відповідного судового розгляду; 2) внесення змін до частини 1 статті 7 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 року № 1402-VIII, із зазначенням, що: «Кожна особа має право на захист її прав, свобод та інтересів безстороннім, незалежним судом, що діє згідно з принципом верховенства права»;

– рекомендації щодо удосконалення ефективності реалізації конституційного механізму забезпечення права на справедливий суд в Україні з реалізаційних позицій: 1) гнучка система поновлення строків позовної давності/звернення до суду без встановлення автоматичної відмови у доступі до правосуддя у випадку їх пропущення; 2) стратегія доступності правосуддя для осіб з будь-яким матеріальним станом шляхом оптимізації розміру судових витрат; 3) належне функціонування органів з надання первинної безоплатної правової допомоги; 4) відповідальність держави за завідомо неправосудні рішення; 5) матеріальна відповідальність винної сторони за умисне затягування процесуальних строків.

Теоретичне і практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що викладені в роботі висновки і пропозиції використані або можуть бути використані у:

– *правотворчій діяльності* – з метою вдосконалення Конституції України та спеціального законодавства України щодо забезпечення права на справедливий суд;

– *науково-дослідній діяльності* – для подальшого дослідження науковцями теоретичних та прикладних аспектів конституційного права, конституційного процесу, конституціоналізму в Україні (акт Національної академії внутрішніх справ від 05 квітня 2024 року № 25-нд);

– *правозастосовній діяльності* – судьями Конституційного Суду України, судьями Верховного Суду, судьями судів у системі судоустрою України (акт Малиновського районного суду м. Одеси від 29 березня 2024 року № 01/65/24, акт Одеського апеляційного суду від 29 квітня 2024 року);

– *освітньому процесі* – під час викладання та вивчення курсів з «Конституційного права України», «Конституційної юстиції», інших спеціальних

курсів, які відображають конституційно-правову проблематику, а також при підготовці відповідних посібників, підручників, науково-практичних коментарів тощо (акт Міжнародного гуманітарного університету від 03 квітня 2024 року, акт Національного університету «Одеська морська академія» від 04 квітня 2024 року, акт Національної академії внутрішніх справ від 05 квітня 2024 року № 24-оп).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною завершеною науковою роботою. Сформульовані наукові та практичні здобутки дисертації отримані авторком на основі власного дослідження та аналізу наукових і нормативно-правових джерел, міжнародних та європейських стандартів, матеріалів судової практики.

Повнота викладення матеріалів дисертації в публікаціях.

Монографія:

1. Завальнюк І.В. *Справедливе судочинство в Україні: конституційно-правові аспекти теорії та практики* : монографія. Одеса : Юридика, 2024. 532 с.

Рецензія:

Гусарєв С.Д. Конституційно-правовий вимір справедливого судочинства в Україні : рец. на кн. Завальнюк І.В. «Справедливе судочинство в Україні: конституційно-правові аспекти теорії та практики». *Філософські та методологічні проблеми права*. 2024. № 1 (27). С. 140-142.

Наукові праці, у яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

2. Завальнюк І.В. Генеза філософсько-правового феномену справедливості судового розгляду в конституційному праві. *Юридичний вісник*. 2021. № 2. С. 36-46.

3. Завальнюк І.В. Доктринальні особливості конституційного права на справедливий суд. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки*. 2022. Т. 33(72), № 4. С. 9-13.

4. Завальнюк І.В. До питання поняття права на справедливий суд. *Часопис Київського університету права*. 2020. №4. С. 171-174.

5. Завальнюк І. В. Еволюція концепції «справедливий суд» у конституційно-правовій доктрині. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2020. Випуск 4 (33). С. 3-6.

6. Завальнюк І.В. Законність та обґрунтованість судового рішення як гарантія реалізації засад справедливості судового розгляду. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Юридичні науки*. 2021. № 10. С. 62-71.

7. Завальнюк І.В. Значення європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод у реалізації конституційного права на справедливий суд в державах Європи та Україні: проблеми правозастосування. *Правові новели*. 2021. № 15. С. 5-16.

8. Завальнюк І.В. Компетентність суду як організаційний змістовий компонент конституційного права на справедливий суд. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Юриспруденція»*. 2022. № 58. С. 15-20.

9. Завальнюк І.В. Конституційно-правові аспекти догматичної та емпіричної справедливості суду. *Приватне та публічне право*. 2021. № 4. С. 10-

17.

10. Завальнюк І.В. Конституційно-правова кваліфікація права на справедливий суд. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2022. № 1. С. 46-52.

11. Завальнюк І.В. Конституційне право на справедливий суд: історико-правове дослідження нормативної регламентації. *Юридичний вісник*. 2022. № 4. С. 88-100.

12. Завальнюк І.В. Міжнародно-правове підґрунтя розвитку права на справедливий суд в конституційному праві України. *Юридичний бюлетень*. 2021. № 20. С. 14-23.

13. Завальнюк І.В. Незалежність суддів, змагальність і рівноправність сторін як складові частини справедливого судового розгляду. *Право і суспільство*. 2021. № 5. С. 174-182.

14. Завальнюк І.В. Поняття і зміст справедливості суду в стадії судового розгляду. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки*. 2021. Том 32 (71). № 3. С. 1-8.

15. Завальнюк І.В. Поняття «право на судовий захист»: сучасні науково-теоретичні погляди. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2020. Вип. 44. С. 14-17.

16. Завальнюк І.В. Право на справедливий суд в контексті конституційно-правового реформування судової системи України. *Право і суспільство*. 2022. № 2. С. 16-23.

17. Завальнюк І.В. Право на справедливий суд: змістоутворюючі елементи в контексті практики європейського суду з прав людини. *Приватне та публічне право*. 2021. № 3. С. 3-9.

18. Завальнюк І.В. Право на справедливий суд: незалежність та безсторонність суду. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 4. С. 62-66.

19. Завальнюк І.В. Право на справедливий суд та право на судовий захист: аспекти співвідношення. *Київський часопис права*. 2022. № 1. С. 52-59.

20. Завальнюк І.В. Право на справедливий суд у сучасному європейському конституціоналізмі. *Юридичний бюлетень*. 2022. № 24. С. 18-24.

21. Завальнюк І.В. Презумпція невинуватості в конституційному праві на справедливий суд. *Правові новели*. 2022. № 18. С. 5-13.

22. Завальнюк І.В. Процедурно-правова специфіка догматичної та емпіричної справедливості суду: конституційне дослідження. *Juris Europensis Scientia*. 2021. № 6. С. 20-26.

23. Завальнюк І.В. Роль європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод у становленні конституційного права на справедливий суд: проблеми інкорпорації. *Нове українське право*. 2021. № 6. С. 71-83.

24. Zavalniuk I.V. Establishment of constitutional guarantees for the openness of the administration of justice as the basis of the right to a fair trial in conditions of economic turbulence as a result of military actions. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2022. Vol. 8 No. 4. pp. 70-76.

25. Zavalniuk I., Smutok I. Nobility Court in Lviv (1783 – 1855): organization,

functioning, legal basis of activity. *East European Historical Bulletin*. No. 28 (2023) pp. 49-57.

26. Zavalniuk I.V. Realization of the constitutional right to a fair trial in the context of the pandemic-economic crisis. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2022. Vol. 8 No. 3. pp. 72-77.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

27. Завальнюк І.В. Сутність категорії справедливості правосуддя в сучасному конституційному праві. *Актуальні питання розвитку правової держави в умовах сучасного становлення громадянського суспільства в Україні: матеріали міжнародної науково-практичної конференції*, м. Харків, 18–19 червня 2021 р. Харків : ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2021. С. 13-17.

28. Завальнюк І.В. Конституційно-правове регулювання права на справедливий суд в Україні. *Теорія та практика сучасної юриспруденції: матеріали XXI всеукраїнської наукової конференції*, м. Харків, 25–26 березня 2020 року. Харків: Асоціація випускників Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, 2020. С. 15-16.

29. Завальнюк І.В. Стандарти справедливого судового розгляду: суд, створений на підставі закону. *Правове регулювання суспільних відносин: актуальні проблеми та вимоги сьогодення: матеріали міжнародної науково-практичної конференції*, м. Запоріжжя, 23–24 липня 2021 року. Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2021. С. 10-12.

30. Завальнюк І.В. Стандарти справедливого судового розгляду: компетентний суд. *Проблеми та стан дотримання і захисту прав людини в Україні: матеріали міжнародної науково-практичної конференції*, м. Львів, 20–21 серпня 2021 р. Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2021. С. 16-18.

31. Завальнюк І.В. Стандарти справедливого судового розгляду: незалежність суду. *Людина і закон: публічно-правовий вимір: матеріали міжнародної науково-практичної конференції*, м. Дніпро, 1–2 жовтня 2021 р. Дніпро: ГО «Правовий світ», 2021. С. 20-22.

32. Завальнюк І.В. До конституційно-правового розуміння явища справедливості. *Правові засоби забезпечення та захисту прав людини: вітчизняний та зарубіжний досвід: матеріали міжнародної науково-практичної конференції*. м. Харків, 19–20 листопада 2021 р. Харків: ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2021. С. 10-12.

33. Завальнюк І.В. Судовий та суддівський розсуд в контексті дослідження конституційних засад справедливості судочинства. *Права та обов'язки людини у сучасному світі: матеріали міжнародної науково-практичної конференції*, м. Одеса, Україна, 12–13 листопада 2021 р. Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2021. С. 9-12.

34. Завальнюк І.В. Право на справедливий суд: конституційні аспекти інтерпретації статті 6 Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. *Сучасне державотворення та правотворення: питання теорії та практики: матеріали міжнародної науково-практичної*

конференції. м. Одеса, Україна, 10–11 грудня 2021 р. Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2021. С. 15-19.

35. Завальнюк І.В. Зобов'язання по забезпеченню справедливості суду в системі конституційного права України. *Актуальні питання розвитку права та законодавства: наукові дискусії*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Львів, 17–18 грудня 2021 р. Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2021. С. 23-26.

36. Завальнюк І.В. Право на справедливий суд: типологія концепцій розуміння. *Рівень ефективності та необхідність впливу юридичної науки на нормотворчу діяльність та юридичну практику*: міжнародна науково-практична конференція, м. Харків, 21–22 січня 2022 р. Харків: Східноукраїнська наукова юридична організація, 2022. С. 97-98.

37. Завальнюк І.В. Визнання та захист права на справедливий суд: конституціоналістичне розуміння. *Пріоритетні напрями розвитку правової системи України*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Львів, 28–29 січня 2022 р. Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2022. С. 65-67.

Характеристика особистості здобувача. Завальнюк Ігор Вікторович, народилася 31 березня 1979 року с. Великі Копані, Сюрупинського району, Херсонської обл., громадянин України. У 2000 році закінчив Херсонський державний педагогічний університет та отримав диплом спеціаліста за спеціальністю «Педагогіка і методика середньої освіти. Трудове навчання». У 2002 закінчив Одеський національний університет ім. І.Мечнікова, отримав диплом спеціаліста за спеціальністю «Правознавство». У 2017 році захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право на тему «Спрошене провадження в адміністративному судочинстві України». З 2009 року по теперішній час працює суддею Одеського окружного адміністративного суду.

Завальнюк Ігор Вікторович зарекомендував себе як відповідальна, цілеспрямована особа, який володіє матеріалом, що виклав у своїй дисертаційній роботі, прагне впровадити у реальність нові ідеї та положення, які виголошені на засіданні кафедри, також окреслив перспективи розвитку обраної проблематики.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана державною мовою, стиль викладення – науковий. Отримані результати дослідження: наукові положення, висновки і рекомендації викладені стисло, точно, ясно та просто, що забезпечує легкість і доступність їх сприйняття.

Відповідність змісту дисертації спеціальності, з якої вона подається до захисту. Відповідність змісту дисертації спеціальності, з якої вона подається до захисту «Конституційні основи забезпечення права на справедливий суд в Україні» є напрямом, який віднесено до спеціальності 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право.

Відповідність дисертації нормативно встановленим вимогам та можливість подання їх до захисту. Дисертація відповідає п.п. 7, 8 Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого

постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197, та може бути рекомендована до попереднього розгляду та захисту в спеціалізованій вченій раді відповідного профілю.

У результаті експертизи дисертації Завальнюка Ігоря Вікторовича та повноти публікації основних результатів дослідження

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок щодо дисертації Завальнюка Ігоря Вікторовича «Конституційні основи забезпечення права на справедливий суд в Україні».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Завальнюка Ігоря Вікторовича відповідає спеціальності 12.00.02 – конституційне право муніципальне право та вимогам п.п. 7, 8 Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197.

3. З урахуванням зауважень і композиційних, редакційно-стилістичних, технічних та граматичних поправок, рекомендувати подану дисертацію Завальнюка Ігоря Вікторовича « Конституційні основи забезпечення права на справедливий суд в Україні» на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право до попереднього розгляду у спеціалізованій вченій раді відповідного профілю.

Результати голосування присутніх на засіданні докторів та кандидатів наук за профілем поданої на розгляд дисертації: за – 17; проти – немає; таких, що утримались – немає.

Рецензент –
професор кафедри конституційного права
та прав людини Національної
академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

Михайло ГУЛЬТАЙ

Рецензент –
доцент кафедри конституційного права
та прав людини Національної
академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

Андрій ОСАУЛЕНКО

Рецензент –
доцент кафедри конституційного права
та прав людини Національної
академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук

Сергій ХАЛЮК